

SZENT BORBÁLA, A BÁNYÁSZOK VÉDŐSZENTJE

December 4. Szent Borbála névünnepe. Borbála (3. század–306 körül, Nikomédia) a bányászok, kohászok, tűzérek, építészek, tűzserészek, ágyú-és harangöntők védőszentje, keresztény vértanú, a tizennégy segítőszent egyike. Nemzetközileg a Szent Barbara névalak ismert (Magyarországon ezt nem használják), az ortodox kereszténységben Barbara nagyvértanú.

Településünk határában jelentős szénbányák működtek (1867-től a Sajóvölgyi Kőszénbánya Rt., később magánvállalkozók folytattak széntermelést, majd az 1910-es évektől állami bányák – Ormospuszta, ma Ormosbánya és Rudolftelep – kezdték meg a termelést, de az anyagközségben, az akkor még Disznóshorvátnak nevezett Izsófalván is voltak kisebb-nagyobb bányák, legtovább az Ella-akna). A bányászat több mint 100 éven keresztül fontos szerepet játszott községünk életében, ezért kedves kötelességünk, hogy a névünnepe, december 4-én megemlékezzünk Szent Borbáláról.

Életére a legkorábbi utalások csak a 7. században bukkannak fel, és különösen keleten a 9. századtól volt általános a tisztelete. A késő középkorban a kultusza nagyon népszerűvé vált, különösen Franciaországban.

Borbála/Barbara (neve a Barbarus, azaz barbár szó nőnemű alakja) egy pogány apa nagyon szép leánya volt. Valahányszor az apa kereskedelmi útra ment, leányát egy magas toronyba zárta. Egy ilyen távollétet ragadott meg Borbála arra, hogy miután már régóta vágyott a keresztségre, fölvetelét kérje az egyház közösségébe. A Szentháromságba vetett hite jeleként a torony falába, amelyen addig csak két ablak volt, vágatott egy harmadikat is. Atyja hazatérve az ablakok számából fölismerte, hogy leánya elhagyta ősei hitét. Emiatt azonnal meg akarta ölni, ám Borbálának sikerült elmenekülnie, mert a torony fala és a sziklák megnyíltak előtte.

A hegyek között egy barlangban rejtőzött, de egy pásztor elárulta atyjának a rejtkehelyet. A pásztor árulásának büntetéseként Isten a bárányait ganajturó bogarakká változtatta. Ez azonban nem tartotta vissza az atyát attól, hogy leányát a bíró elé hurcolja.

A bíró megfélemlítésül keresztényeket gyötörtetett Borbála szeme láttára a legválogatottabb kínzásokkal. Krisztus azonban erőt öntött lelkébe, s hogy ne féljen, társnőnek adta mellé Juliannát.

A város kormányzója akkor a megszegyenyítés eszközehez folyamodott: megparancsolta, hogy ruhátlanul pellengérezzék ki a piacon, minden kíváncsi tekintet prédájául. Borbála azonban most is az Úrhoz menekült, és meghallgatásra talált: a földből felszálló köd és az égből leereszkedő felhő úgy beburkolta a testét, mintha teljesen föl lett volna öltözve. Végül a bíró fővesztésre ítélte, és ekkor történt a legszörnyűbb: az apa, aki korábban esztelen féltékenységgel óvta a leányát, most maga ragadta meg a kardot és fejezte le. Mikor azonban hazafelé ment, villám sújtotta őt, és nem maradt belőle más, csak egy maréknyi hamu.

Egy Valerianus nevű ember gondoskodott arról, hogy Borbála és a vele együtt lefejezett Julianna teste méltó temetésben részesüljön. A sírnál pedig hamarosan megkezdődtek a csodák.

Borbála vértanúságának időpontjául a legenda különböző változatai más és más időpontokat jelölnek meg: Maximinus Thrax (235–238), Maximianus (286–305) vagy Maximinus Daia (308–313) uralkodását. Lakóhelyéül Antiochiát (a mai Törökország, Héliopoliszt mondják, vértanúsága helyéül pedig egyes források Nikomédiát, mások Toszkánát, sőt olyan is van, amelyik Rómát jelöli meg).

Apja villám általi halála miatt a villámcsapás és tűzvész ellen is kéri oltalmát, ezért a vészharangra rá szokták vésni a képét. Ezáltal lett a harangok és a harangöntők védőszentje, de neki ajánlották a hegycsúcsokat és az erődítményeket is. A puszkapor feltalálása után, amelyet úgy tekintettek, mint a villám és a tűz egyesült erejét, ez a gyenge és minden erőszaktól távol álló szűz hamarosan a tűzérek védőszentje lett. Védőszentjüknek tekintik a hegyászok, akiket útjaikon vihar és villámcsapás veszélye fenyeget, de ugyanígy a bányászok is, akik a sújtólég veszélyében dolgoznak. Végül a torony miatt, amelyben lakott, s amellyel oly gyakran ábrázolják, a régi építőmesterek és kőművesek védőszentje lett.

A Borbála-naphoz kötődő népszokások közül a Borbála-ágot említjük meg. Ha a cseresznyefa ágát Borbála napján beviszik a szobába, karácsonyra kivirágzik. Ez a szokás nemcsak Jessze kivirágzott vesszejére emlékeztet, hanem Borbálán keresztül arra is, hogy a mi szívünkben is kivirágzik a szeretet, ha Krisztus benne él.

A második világháború előtt a magyar bányászok több más szent mellett elsősorban Borbálát tisztelték. December 4-én ünnepeket és istentiszteleteket tartottak reá emlékezve. 1945 után politikai okok miatt erre már nem volt lehetőség. 1989 decemberétől azonban ismét megünnepli a magyar bányásztársadalom Szent Borbála napját. Emellett megmaradt az 1951-ben, a Rákosi-rendszer által bevezetett, szeptember első vasárnapján (az 1919. szeptember 6-án eldőrdült tatabányai csendőrsortűz bányász áldozatainak emlékére) megtartott Bányásznapi is.

Szent Borbála. (Az idősebb Lucas Cranach festménye, 1520 után)